

Yttrande till betänkande Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – Nationell samordning och kommunernas ansvar (SOU 2016:92) (Dnr KU2017/00232/D)

Bakgrund

Kulturdepartementet har inbjudit Länsstyrelserna att lämna synpunkter på SOU 2016:92 Värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Ert dnr KU2017/00232/D). Remissinstanserna har ombetts att belysa frågan om vilken myndighet som bör samordna arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism på nationell nivå.

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län ställer sig i huvudsak positiv till utredningens innehåll och förslag.

1. Författningsförslag

Förslaget till ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion med hänvisning till förslag till förordning om samordning mot våldsbejakande extremism innebär ett nytt uppdrag för länsstyrelsen.

Det nya uppdraget är mycket brett och har kopplingar till flera olika sakområden vilket kräver samarbete över dessa gränser. Att arbeta förebyggande för att minska inträde i våldsbejakande miljöer och främja utträde handlar om social hållbarhet. Att kartlägga och bedöma läget av de olika miljöerna på lokal nivå kommer att vara en del av kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser vilket ger en koppling till social oro och krisberedskap. Det finns även tydliga beröringspunkter till folkhälsa, integration, mänskliga rättigheter och en koppling till samhällsbyggnad.

Hur uppdraget om brottsförebyggande arbete som nyligen tillförts länsstyrelserna hänger ihop med uppdraget om våldsbejakande extremism berörs inte i utredningen. Länsstyrelsen anser att det behövs ett förtydligande kring hur de två uppdragen bör koordineras. Det är viktigt att ta ett helhetsgrepp om uppdraget att värna demokratin mot våldsbejakande extremism i nära samverkan med det brottsförebyggande uppdraget.

2. Genusperspektiv

Kommittédirektivet anger att ett genusperspektiv ska användas eftersom de våldsbejakande extremistmiljöerna huvudsakligen utgörs av män och att det i extremistrelserna finns individer som motsätter sig jämställdhet och kvinnors rättigheter. I utredningen redogörs kortfattat för de tydliga mans- och kvinnoideal som i huvudsak finns inom den högerextrema och extrema islamistmiljön och som kan vara en del av lockelsen för de som ansluter sig till respektive rörelse. Utredningen belyser även i ett avsnitt om specifik rekrytering av kvinnor inom den extrema islamistmiljön samt ofrivillig eller omedveten anslutning av kvinnor på grund av de patriarkala strukturerna de befinner sig i. Detta är viktig information. På samma sätt är det viktigt att medge att det främst är pojkar och unga män som dras in i de olika extrema miljöerna. Att, som utredningen oftast gör, använda sig av begreppen ungdomar, personer och individer får konsekvensen att manlighetsnormen och de styrande patriarkala strukturerna görs mindre synliga. Risken då är att det förebyggande arbetet blir alltför generellt, eller i värsta fall, missriktat.

I många fall hänger extrema åsikter som rasism och religiös intolerans ihop med patriarkala strukturer och kvinnoförakt. Det kan ta sig i uttryck såsom att kvinnor (i grupp eller enskilt) blir slagträn i debatter om exempelvis invandringens effekter (otrygghet, våldtäkter etc.). Det kan även vara i form av medborgargården som säger sig skydda kvinnor mot diverse faror, exempelvis här på Gotland under hösten 2016 i ett uppmärksammat fall. Dessa debatter och formationer sker knappast på kvinnornas villkor.

Utredningen drar förvisso dessa slutsatser. Samtidigt kunde genusperspektivet lysa igenom än tydligare eftersom idealen av i synnerhet mannen är en del av lockelsen och visionen om det samhälle extremistmiljöerna säger sig vilja skapa. Det blir särskilt viktigt när utredningen föreslår att kunskaperna om våldsbejakande extremism ska fördjupas.

Ur ett folkhälsoperspektiv är det förebyggande arbete som utredningen föreslår väldigt viktigt. De folkhälsopolitiska målen handlar bland annat om delaktighet och inflytande i samhället, barns och ungas uppväxtvillkor samt ekonomiska och sociala förutsättningar, något som utredningens förslag har möjlighet att påverka (exempelvis genom kunskaps- och metodstöd till kommunerna).

3. Ändring

I avsnitt 7.5.7 Migrationsverket och stöd till civilsamhället för asylsökande har syftet med tidiga insatser förändrats i och med nya bestämmelser i förordningen (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl. ny lydelse: Insatser som syftar till att främja kunskaper i svenska språket, kunskaper om det svenska samhället och den svenska arbetsmarknaden, eller hälsa.

4. Vilka behov har ni utifrån er verksamhet av nationell samordning av arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism?

Länsstyrelsen Gotland ser behov av nationell samordning och koordinering mellan de två uppdragsbrottsförebyggande och våldsbejakande extremism, metodstöd samt långsiktig finansiering.

5. Utifrån dessa behov, vilket myndighet, inklusive myndigheter som inte har behandlats av utredningen, anser ni är mest lämpliga att tilldelas uppdraget som nationell samordnare och varför?

Utifrån utredningens resonemang att uppdraget kretsar kring extraordinära händelser, allvarliga störningar och kris, samt att det i hög grad går ut på att identifiera sårbarheter i risk- och sårbarhetsanalys, är bedömningen att MSB är mest lämplig som nationell samordnare. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har utarbetade rutiner för nationell samverkan och samordning vilket även fungerade mycket bra vid hanteringen av flyktingsituationen. Vidare har MSB expertis och kompetens för metodstöd, kontaktnät och permanenta forum främst avseende krisberedskap. Det finns dock en risk att ett uppdrag som har tydlig fokus på individen/människan mer än system och strukturer inte får den plats och uppmärksamhet som krävs för ett tvärsektoriellt område. MSB inriktning de kommande åren för att höja krismedvetenheten och försvarsviljan inom civilt försvar och totalförsvar kan innebära att uppdraget med våldsbejakande extremism marginaliseras i en stor myndighet.

Uppdraget om våldsbejakande extremism bör koordineras med uppdraget om brottsförebyggande åtgärder på både nationell- och länsstyrelsenivå. Utifrån det perspektivet kan det ligga närmare att utse Brottsförebyggande rådet (BRÅ) för uppgiften.

Detta yttrande har avgetts av landshövding Cecilia Schelin Seidegård efter föredragning av handläggare Caroline Bergström.

Cecilia Schelin Seidegård

Caroline Bergström